

אקלים חינוכי של מוגנות וסדר
אכפתיות וקשר

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף א' שרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף תכניות סיוע ומניעה

סדנא לצוותים חינוכיים¹

חידוש התקנון הבית ספרי²

הידע הנצבר, המחקר המלווה והניסיון בהדרכת אקלים חינוכי מיטבי בבתי ספר הובילו לבניית מודל העבודה "מ.ג.ן" - מרחב לדיאלוג, גבולות ונכוחות. המודל מדגיש עבודה על המרכיבים האוניברסאליים שנמצאו כמשפיעים על בניית אקלים בטוח. מרכיבים אלו קשורים הן בתכנים, הן במבנים הארגוניים והן בתהליכים עם האוכלוסיות השונות שיש לעבוד איתן.

בד בבד עם ביסוס תהליך ההתקשרות ועיבוד חוויות פתיחת השנה, חשוב שנקצה זמן לגיבוש ולעדכון התקנון. עבודה נכונה על תקנון כוללת את שלושת צירי המגן כך שתוך דיאלוג הנבנה עם התלמידים וההורים, מתגבשים גבולות ההופכים לחלק מאורח החיים הבית ספרי.

כאמור, האקלים הבית-ספרי מושפע גם ממבנה הסדר ומשמעת במוסד החינוכי. הסדר והמשמעת מבוססים על כללים ברורים והוגנים, אוירה תומכת למידה, סדר וארגון בבית-הספר וטיפול הסביבה הפיזית. הוראה ולמידה משמעותיות אינם אפשריים באקלים של ניכור, אי-סדר ומשמעת לקויה.

תקנון בית ספרי, שגובש ועודכן לאורך השנים בשיתוף תלמידים והורים, שמנחה את באי בית הספר באשר להתנהגויות הנדרשות מהם, תקנון אשר מיושם הלכה למעשה בצורה הוגנת ושווה יקדם יצירת אקלים בטוח, יעצים את תחושת המוגנות ויאפשר אוירה לימודית מיטבית.

- פעילות לקראת הטמעת התקנון חשוב שתכלול:
- עיבוד רגשי וחוויתי של תחושת המוגנות הפיזית והרגשית
- בירור המושגים "גבולות, תקנון, חוק, מוגנות
- הצגת התקנון על כל סעיפיו ובכלל זה טווח התגובה הנהוג
- הבהרת גבולות בית הספר, התקנון, החוקים ויישומם בפועל.
- דיון סביב סוגיות העולות מהתקנון
- החתמת התלמידים על התקנון

מטרות

עדכון תקנון בית הספר והתאמתו לחוזר המנכ"ל ולאורחות החיים בבית הספר.
ביסוס ההכרה בחשיבות גיבוש שפה תקנונית בית ספרית אחידה

קהל היעד

כלל הצוות

פתיחה

חוזר מנכ"ל "אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון" עוסק בקידום אקלים בית ספרי.

האקלים הבית ספרי מושפע מהסדר ומהמשמעת במוסד החינוכי. הסדר והמשמעת מבוססים על כללים ברורים והוגנים, אוירה תומכת למידה, סדר וארגון בבית הספר וטיפול הסביבה הפיזית. ככדי לקיים הוראה ולמידה מיטביים יש לקיים אקלים הכולל גבולות לצד דיאלוג.

¹ בסיום הסדנא מצורפים תיאורי מקרה, ניתן לשנות את תיאור המקרה ולהתאימו לבית הספר
² נכתב על ידי ורד גיל, מדריכה ארצית ביחידה לקידום אקלים חינוכי מיטבי

תקנון בית ספרי, אשר מנחה את כל באי בית הספר באשר להתנהגויות הנדרשות מהם, ואשר אינו משאיר מקום לספק ביחס לנורמות ההתנהגות המצופות, יקדם יצירת אקלים בטוח, יעצים את תחושת המוגנות ויאפשר אורה לימודית המקדמת יחסים ולמידה אפקטיבית.

בחודש אפריל 2015 יצא חוזר מנכ"ל מחודש בנושא אקלים חינוכי מיטבי. החוזר מחולק למספר חלקים, פרקים א' וב' דנים בחלק הפרו אקטיבי- בניית תשתית לאקלים חינוכי מיטבי ואורחות חיים בית ספריים. ובהמשך החוזר דן בחלק הרה אקטיבי- כיצד יש לפעול בזמן אירוע חריג? אחד החידושים בחוזר הינו פרק ה', פרק המיועד לתלמידי החינוך המיוחד והוא כולל התייחסויות לשלוש קבוצות -

- תלמידים הלומדים בבתי ספר לחינוך מיוחד.
- תלמידים הלומדים בכיתות מיוחדות בבתי ספר רגילים.
- תלמידים דיפרנציאליים המשולבים בכיתות רגילות.

מהלך הסדנה

חלוקת הצוות לארבע קבוצות.

כל קבוצה מקבלת דף A3 עם תיאור מקרה אלימות מח"י בית הספר. (תיאורי המקרה המצ"ב בסוף הסדנה, מבוססים על אירועים אמתיים).

כל משתתפת רושמת בתחתית הדף את תגובתה למקרה, מקפלת ומעבירה ליושבת לימינה, כך עובר תיאור המקרה עם תגובת חברות הקבוצה עד שמגיע חזרה לראשונה. בסוף הסבב קוראים את התגובות השונות.

שיחה בקבוצות העבודה

האם היה שוני בתגובות, אם כן האם ניתן לאפיין את השוני?
אילו תחושות עולות בכן מול מגוון התגובות?
מה משמעות מגוון התגובות עבורכן, כנשות מקצוע?
מה משמעות מגוון התגובות עבור התלמידים?
האם הגבתן לפי נוהל מסוים? מה הנחה אתכן?
מה חסר? מה יעזור? (מדוע צריך חוקים בבית הספר, תגובות אחידות ומעקב צמוד וקבוע – וכיצד זה יקדם אותנו למצב שלא היה עד כה).
האם לדעתכם חשובה תגובה אחידה? מדוע?
לקראת חזרה למליאה נסחו מספר משפטים שיצינו את התובנות שלכם בעקבות השיח הקבוצתי.

שיחה במליאה

- איך הראשיתן בפעילות? איזו חוויה סבה התאמות צורכ בכן?
- כל קבוצה מציגה את התובנות שאלו מתוך השית.

סיכום

ישנה חשיבות גבוהה ליצירת שפה אחידה בבית הספר. שפה שתכלול חוקים וכללים שנרצה להנהיג בבית הספר, בהלימה לחוזר מנכ"ל.
חשוב שהכללים יהיו מנוסחים על פי רמתם של תלמידינו, ניתן להשתמש גם בסמלי תת"ח.
יש להכיר בחשיבות השפה האחידה, עבודת הצוות, עקביות, אחידות.

יישום

- השפה האחידה חשובה לכלל התלמידים ואנשי הצוות באמצעות החינוך, מה לאבי אוכלוסיית החינוך המיוחד? מה לאבי תלמידנו?
- איך ניתן ליישם את השפה האחידה כאשר בכל כיתה יש לעיתים שפה אנשי צוות או יותר? למשל בתי ספר רגילים בהם מועלים תלמידים בעלי צרכים מיוחדים המלווים בסיוע?

מתוך משנתו של ד"ר יאנוש קורצ'ק:

"במסגרת החינוכית בה שווה הילד, העקרונות החינוכיים חייבים להיות ברורים. קווי הפעולה צריכים להיות מוגדרים בבהירות ולהתקיים בקביעות. מסגרת חינוכית חזקה ומבוססת – תעמוד במבחן המציאות"

נספח - תיאורי מקרה³

לפני כשבועיים נגשו למחנכת הכיתה שלושה תלמידים מכיתה ו' ושיתפו כי יואב, הלומד בכיתתם, מקניט אותם בהפסקות. הם נגשו בהפסקה למורה התורנית, ששוחחה עם יואב אבל ההקנטות לא הופסקו. למחרת בזמן ההפסקה יואב תקף שני תלמידים צעירים ממנו במגרש הכדור-רגל, באחד אחז ונגח בראשו ובשני בעט. כאשר המורה התורנית ניסתה להפסיק את הפגיעה יואב לא נשמע לה, טיפס על גדר בית הספר וברח.

מיכל לומדת בכיתה ה', תלמידה חדשה בבית ספרנו. מיכל השתלבה ללא קשיים בכיתה החדשה, הפגינה ביטחון עצמי ורצון ליצירת קשרים חברתיים עם תלמידי הכיתה והשכבה. בחודש האחרון מספר בנות מהכיתה הגיעו ושיתפו את מחנכת כי מיכל שולחת הודעות בווטסאפ הכיתתי ולועגת לחלק מהן, כולל החרמתן ומידורן במהלך ההפסקות ואף בפעולות בצופים. חלק מהבנות מסתכלות עליה בהערצה ובכדי לזכות בקרבתה מחרימות ולועגות למי שהיא מבקשת. לאחרונה ישנן בנות שאינן רוצות להגיע לבית הספר בגלל מסכת ההשפלות שהן חוות. הבנות ששיתפו את המחנכת ואת הוריהן תארו שהן חוות השפלות ונידוי מספר רב של פעמים וכל זאת מאז שמיכל נכנסה לכיתתן.

עומר, תלמיד כיתה ח' השתלב השנה בכיתתנו, עבר מהכיתה המקבילה. אנו מכירים את עומר ויודעים שבשנה שעברה היה מעורב באירועי אלימות בבית הספר. בימים הראשונים הזמנו את עומר להצטרף אלינו בהפסקות ולהיות חלק מהקבוצה הכיתתית בטורניר הכדורסל, עומר סירב להשתתף ונמנע מקשר עם תלמידי הכיתה. לפני כשבוע עומר סרב לבצע את המשימה שנתנה לכולנו המחנכת וכאשר התבקש לגשת ולשוחח אתה הרים כיסא וזרק אותו לעברה. אף אחד לא נפגע. בהמשך עומר יצא מהכיתה ובדרך בעט בפח המלא וטרק את הדלת.

³ ניתן לשנות ולהתאים את המקרים לאוכלוסיות נוספות בשינוי לקות התלמיד והתאמה של האירוע.